

Jerzy Centkowski

**HENRYK CIMEK: MIĘDZYNARODÓWKA
CHŁOPSKA**

**WYD. UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO,
RZESZÓW 2003, 271 SS.**

Z historiografii ruchu robotniczego w kontekście przemian politycznych lat dziewięćdziesiątych tylko niewiele prac zachowało wartość naukową. Takie są negatywne skutki uwikłania tej ważnej problematyki badań historycznych w służbę ideologii i polityki systemu „realnego socjalizmu” oraz ideologii komunistycznej. Wśród nielicznych historyków, którzy w swoich badaniach nad ruchem robotniczym, a zwłaszcza komunistycznym, dystansowali się od ulegania presji urzędowej ideologii czy polityki i przestrzegali procedur warsztatu historyka, można wymienić zmarłego niedawno Antoniego Czubińskiego i Henryka Cimka, który także po przemianach lat dziewięćdziesiątych opublikował kilka monografii i rozpraw, które nie były już okaleczone przez ingerencje cenzury. Cimek, w odróżnieniu od innych historyków, którzy w nowej rzeczywistości stali się antykomunistami „świeżej daty”, pozostał surowym, ale i rzetelnym krytykiem nurtu komunistycznego w ruchu robotniczym.

Już w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych miał odwagę mówić żyjącym jeszcze weteranom ruchu komunistycznego gorzką prawdę, że służyli złej sprawie i szkodzili Polsce.

Po upadku Związku Radzieckiego Cimek wykorzystał możliwości dostępu do zbiorów archiwalnych Kominternu przechowywanych w Moskwie i dotarł do źródeł nieznanych dotąd historykom oraz uzupełnił swoją bazę źródłową dotyczącą Komunistycznej Partii Polskiej.

Czytelnik prac Cimka o ruchu komunistycznym na świecie i w Polsce odnosi wrażenie, że ten dociekliwy badacz poznał wszystkie najważniejsze tajniki działalności komunistów okresu międzywojennego. Jego samego nurtuje do dziś sprawa tzw. agentury pił-

sudczykowskiej w KPP oraz działalność tzw. wojskówki w partii komunistycznej.

Henryk Cimek odczuwał niedosyt wiedzy o kwestii chłopskiej w ideologii, programach i działalności KPP. Spory w kierownictwie KPP nad określeniem stosunku partii do chłopów i ich miejsca w społeczeństwie komunistycznym oraz dotyczące własności ziemi na wsi były nie tylko problemem badawczym historyka okresu międzywojennego, ale i kluczem do zrozumienia polityki społecznej i gospodarczej wobec chłopów komunistów po przejściu władzy w Polsce i innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Dostęp do archiwum Kominternu w Moskwie umożliwił Cimkowi zgromadzenie materiału źródłowego dotyczącego Międzynarodówki Chłopskiej, nieznanego dotąd historykom.

Omawiana monografia pozostaje w ścisłym związku nie tylko z zainteresowaniami badawczymi Autora ruchem komunistycznym, ale także i ruchem ludowym. Działalnością wśród chłopów interesowały się różne ugrupowania, w tym także Międzynarodówka Komunistyczna, która mając trudności z bezpośrednim dotarciem do nich, popierała tworzenie podporządkowanych sobie organizacji chłopskich, istniejących oczywiście tylko do zwycięstwa rewolucji. Za sprawą Włodzimierza Lenina Komintern uznał chłopów za siłę rewolucyjną, wysunął hasła przyznania im ziemi oraz zawarcia sojuszu robotniczo-chłopskiego. Gorącym zwolennikiem powstania Międzynarodówki Chłopskiej był m.in. Tomasz Dąbał, polski działacz ludowy i komunistyczny. Utrudniony dostęp do materiałów źródłowych wytworzonych przez Międzynarodówkę Chłopską powodował luki i nieściśłości w różnych opracowaniach dotyczących tej organizacji.

Autor dotarł do materiałów źródłowych zespołu akt Międzynarodówki Chłopskiej w Rosyjskim Archiwum Państwowym Historii Społeczno-Politycznej w Moskwie. Ponadto przeprowadził kwerendę w archiwach polskich, ukraińskich i bułgarskich. Jednak nie udało mu się – jak sam przyznaje – dotrzeć do wszystkich poszukiwanych materiałów źródłowych i przełamać ograniczeń biurokratycznych. Przeszkody, na które natrafił, zmusiły go do ograniczenia badań do kwestii zasadniczych jak ewolucja myśli agrarnej Kominternu i Międzynarodówki Chłopskiej, dyskusje i polemiki wewnątrz tej organizacji oraz główne kierunki działalności.

Książka Henryka Cimka jest pierwszym opracowaniem monograficznym Międzynarodówki Chłopskiej nie tylko w historiografii polskiej, ale i w dziejopisarstwie powszechnym. Jest ona osiągnięciem historiograficznym w skali międzynarodowej. Autor skoncentrował

uwagę przede wszystkim na ukazaniu wpływu polityki agrarnej Międzynarodówki Komunistycznej i Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) na działalność Międzynarodówki Chłopskiej, a przede wszystkim na stopień uzależnienia programowego, kadrowego i finansowego od Międzynarodówki Komunistycznej. Autor przedstawił sytuację w ruchach chłopskich przed 1923 rokiem, zwłaszcza w Europie, oraz poglądy Kominternu na kwestę agrarną, narodową i parlamentaryzm. Omówił powstanie Międzynarodowej Rady Chłopskiej i okoliczności jej rozwiązania. Scharakteryzował główne kierunki działalności, źródła finansowania i spory wokół form organizacyjnych legalnego rewolucyjnego ruchu chłopskiego. Zwrócił uwagę na kryzys w Międzynarodowej Radzie Chłopskiej i wysiłki zmierzające do jego przezwyciężenia. Omówił przygotowania i przebieg Europejskiego Kongresu Chłopskiego w Berlinie, działalność Międzynarodowego Instytutu Agrarnego oraz próby przeniesienia siedziby Międzynarodowej Rady Chłopskiej z Moskwy do Europy Zachodniej. Książka ukazuje wpływy Międzynarodówki Chłopskiej w szesnastu państwach Europy, siedmiu krajach Azji i Dalekiego Wschodu, czterech Ameryki Północnej i Ameryki Południowej oraz w Związku Południowej Afryki.

Książka Henryka Cimka stanowi nie tylko ważny wkład w badania nad historią polityczną i społeczno-gospodarczą, ale pozwala lepiej zrozumieć politykę władz komunistycznych wobec wsi.
